

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
Копитіної Анастасії Сергіївни
«ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА СОЦІОЛІНГВАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ПРОСТІР»
(на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 Філологія

Дисертація Копитіної Анастасії Сергіївни на тему: «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, виконана на кафедрі германської філології Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 11 від 24 листопада 2016 р.).

Дисертаційну роботу здійснено відповідно до наукової теми Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток європейських мов і літератур у контексті міжкультурної комунікації», номер державної реєстрації 0116U006607; 07.2016-07.2021 рр.

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)» вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 1 від 26.08.2021 р.) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри германської філології Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка та призначено двох рецензентів:

1. *Вінтоніва Михайла Олексійовича*, професора кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка, доктора філологічних наук, професора;
2. *Семеніста Івана Васильовича*, завідувача кафедри східних мов та перекладу Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидата історичних наук.

Актуальність теми дослідження.

Рецензована праця має безпосередній зв'язок із такими актуальними напрямами сучасних наукових досліджень, як вивчення впливу стрімкого розвитку інформаційних технологій на мовну систему, дослідження властивостей мови відображати суспільні процеси, порівняльні дослідження відмінностей досвіду різних культур і народів світу щодо спільних концептів, аналіз просторового досвіду в людському пізнанні через мовні одиниці. *Актуальність дослідження* зумовлена функціонуванням віртуальних середовищ, що спричиняє динаміку просторового досвіду та його вербалізації у різних мовах. Аналіз принципів організації та створення лексико-семантичного поля «простір» у різних картинах світу як частин логосфери простору має на меті пояснити процеси створення, сприйняття, акумулювання та передачі інформації про просторовий досвід. Відсутність спеціальних праць щодо особливостей процесу вербалізації просторового досвіду в англійській, російській, українській та французькій мовах, включно із тематикою про вплив стрімкого інформаційного розвитку на сукупність вербалізацій у лексико-семантичному полі «простір», теоретичне та практичне значення теми визначають актуальність дослідження А.С. Копитіної «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)».

Метою дисертаційної роботи є встановлення актуальних лінгвокогнітивних та соціолінгвальних параметрів лексико-семантичного поля «простір».

Реалізація поставленої мети потребує вирішення таких **завдань**:

- 1) опрацювати термінологічно-методологічну базу досліджень концепту та лексико-семантичного поля та поглибити дефініцію поняття «лексико-семантичне поле «простір» та необхідних для подальшої роботи термінів;
- 2) виокремити системні та структурні параметри лексико-семантичного поля «простір»;
- 3) встановити лексикографічні параметри лексико-семантичного поля «простір» у досліджуваних мовах;
- 4) зафіксувати соціолінгвальні особливості вербалізації просторового досвіду в українській, російській, англійській та французькій мовах ;
- 5) дослідити динаміку лексико-семантичного поля «простір» української, російської, англійської та французької мов під впливом розвитку інформаційних технологій;
- 6) визначити актуальні асоціативні параметри лексико-семантичного поля «простір».

Об'єкт дослідження - вербалізація просторового досвіду в англійській, французькій, українській та російській мовах.

Предмет дослідження є параметри формування, наповнення, фіксації, динаміки та організації сукупності лексем на позначення просторового досвіду в англійській, французькій, українській та російській мовах.

Методи дослідження зумовлені поставленою метою та завданнями. Робота базована на синтезі загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціальних мовознавчих методів дослідження. До загальнонаукових, використаних в роботі, віднесено методи аналізу і синтезу, дедукції та індукції, узагальнення, метод проєкції та елементи кількісного аналізу. Також використано ряд спеціальних мовознавчих методів: аналіз словникових дефініцій для встановлення актуальних сем архілексеми *простір* та її еквівалентів в українській, російській, англійській та французькій мовах, компонентний аналіз для виокремлення усіх мінімальних значень архілексеми *простір*, етимологічний аналіз з метою встановлення історичних значень архілексеми *простір*, контекстуальний аналіз для фіксації актуальних складових лексем-репрезентант ЛСП «простір», метод

компаративного аналізу для виявлення спільних та відмінних рис у вербалізації просторового досвіду в англійській, французькій, українській та російській мовах. Серед міждисциплінарних методів, застосованих у дослідженні, викоремлено: психолінгвістичний (асоціативний) експеримент для встановлення впливу стимулів *e-простір* та *кіберпростір* на склад ЛСП «простір».

Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Дисертаційна робота є самостійно виконаним дослідженням, у якому викладено авторський погляд на питання вербалізації просторового досвіду, систематизації, структурування вербалізації та її динаміки. Наукові результати належать особисто авторці і становлять особистий внесок здобувача в розвиток вітчизняної лінгвістичної науки. 2 публікації із 7 здійснено у співавторстві. У статті «Associative conceptual constant of subconcepts E-SPACE and CYBERSPACE» дисертанту належить висування гіпотези дослідження, підбір методики реалізації експерименту, розробка анкетування, його організація і проведення, а також статистична обробка та аналіз отриманих даних, що становить 70% тексту статті. У публікації «Семантичні інновації у концептуальному полі «Espace» дисертанту належить обґрунтування проблеми, збір матеріалу для контекстуального аналізу та проведення самого аналізу, що охоплює 70% тексту.

Наукова новизна одержаних результатів. Новизна дисертації полягає в тому, що вона є першим комплексним дослідженням лексико-семантичного поля «простір» в англійській, російській, українській та французькій мовах.

Вперше *проведено* зіставний аналіз лексико-семантичних полів «простір», «пространство», «space», «espace» та *побудовано* структурне представлення сукупності лексем-репрезентантів ЛСП «простір», «пространство», «space», «espace».

Подальшого розвитку отримала теорія структурування ЛСП та *запропоновано* п'ятирівнену структуру ЛСП «простір», яка містить історичні смисли на рівнях ядрової та приядрової зони, актуальні значення периферії поля та гіпотетичні майбутні образи концепту на рівні суміжних концептів.

Вперше *проаналізовано* динаміку якісних та кількісних характеристик ЛСП «простір», «пространство», «space», «espace».

Вперше *встановлено* асоціативне поле стимулів *e-простір* та *кіберпростір* в українськомовній логосфері. Висновки роботи *уточнюють* стан асоціативного поля ЛСП «простір» під впливом розвитку інформаційних технологій.

Наукові положення, розроблені особисто дисертанткою та їхня новизна.

Дисертаційна робота Копитіної Анастасії Сергіївни присвячена актуальній і водночас малодослідженій науковій темі – впливу інформаційного розвитку на вербалізацію просторового досвіду в різних європейських мов таких як українська, російська, англійська та французька. Вербалізація концепту «ПРОСТІР» та складові лексико-семантичного поля «простір» достатньо досліджені в сучасному мовознавстві, а значення прискороного інформаційного розвитку в становленні нових мовних норм є з'ясоване, проте дослідження впливу таких соціальних процесів, як комп'ютеризація буття та стрімкий інформаційний розвиток на вербалізацію просторового досвіду, до сьогодні залишається поза увагою дослідників. Тому вибір теми дисертації не викликає сумнівів.

Логічним постало дослідження лексико-семантичного поля «простір» крізь призму часу: виявлення історичних сем архілексем «простір», «пространство», «space», «espace» та дослідження сучасних вербалізацій концепту «ПРОСТІР» шляхом контекстуального аналізу. Здобувачка приділила особливу увагу логічним мікрополям всередині ЛСП та їх зв'язку з зовнішніми чинникам мовних змін.

Варто відзначити висвітлення проблеми впливу інформаційного розвитку та комп'ютеризації на склад лексико-семантичного поля «простір». Окреме місце займає в дослідженні явище *семантичних інновацій*, що визначено як активне джерело заповнення лакун у номінаціях нових частин електронного простору. У роботі розглянуто саме семантичні інновації *диск, миша, портал* та стадії їхньої фіксації в англійській, російській, українській та французькій мовах. Соціолінгвальні параметри ЛСП «простір» чотирьох картин світу проаналізовано через різний ступінь фіксації таких семантичних інновацій.

Оригінальною є експериментальна частина дослідження у якій встановлено додаткові соціолінгвальні та лінгвокогнітивні параметри ЛСП «простір» методом асоціативного експерименту стимулів е-простір та кіберпростір, які відповідно до гіпотези визнані різними еквівалентними назвами меншого середовища інформаційного простору та відповідно простору загалом. Повний аналіз отриманих експериментальних даних вносить новизну у наукові знання про категорію простір та зміни у досвіді людства пов'язаною з нею.

Слід зауважити, що структура дисертаційної роботи А.С. Копитіної підпорядкована поставленій меті і основним завданням, не викликає ніяких сумнівів і є цілком логічною. Загалом дисертація охоплює основні параметри генезису та динаміки вербалізації концепту «ПРОСТІР» та систематизації цих вербалізацій як лексико-семантичного поля «простір» та зв'язку вербалізації з актуальними соціальними факторами. Основні наукові положення і висновки достатньо обґрунтовані та підкріплені ілюстративним та конкретно-статистичним матеріалом. Необхідно відзначити наукову новизну дослідження і практичне значення роботи.

Проте, дисертаційна робота А. Копитіної не позбавлена певних огріхів. Малообґрунтованою видатся позиція здобувачки щодо поділу ЛСП саме на мікрополя. Вважаємо, що це твердження потребує покликання на спеціальну літературу. Бракує репрезентації спільної логосфери «простір» у англійській, російській, українській та французькій мовах. Хоч у розділі 2 розкривається зв'язок лексико-семантичного поля і логосфери та подано кількісний склад логосфери «простір», але як результат інформація має бути конкретизованою також якісно. У роботі місцями трапляються стилістичні та орфографічні недогляди, непослідовності викладу матеріалу без належних логічних переходів. Слід уважніше проводити цифрові підрахунки, подекуди вони неточні.

Теоретичне й практичне значення отриманих результатів. Теоретичне значення роботи зумовлене тим, що основні положення й висновки дисертації про лінгвокогнітивні та соціолінгвальні особливості процесів вербалізації просторового досвіду становлять внесок до теорії вербалізації та концептуалізації,

дослідження національних особливостей наповнення та модифікації ЛСП «простір», становлять внесок до теорії лексичного поля, а положення про асоціативні параметри ЛСП «простір» значно розширюють спектр наукових знань про теорію інформатизації та кібернетизації мовних систем. Практичне значення одержаних результатів пов'язане з тим, що отримані дані можуть бути застосовані під час проведення психолінгвістичних експериментів, у викладанні та підготовці підручників із курсу концептології, курсу лексикології про системні організації лексичного складу, про динаміку мовного знаку, у курсі цифровізації мови, створенні семантичних моделей для роботизованого перекладу просторових відносин та при викладанні теорії міжкультурної комунікації.

Повнота викладення матеріалів у публікації положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні результати дослідження відображено в 7 публікаціях, з них 2 у співавторстві та 5 – одноосібні: 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 3 статті у наукових фахових виданнях України з присвоєнням категорії «Б», 3 – у яких додатково відображені результати дослідження.

**Публікація в періодичному науковому виданні інших держав,
які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та
Європейського Союзу**

1. Kopytina A., Makhachashvili R. (2021). *Associative conceptual constant of subconcepts E-SPACE and CYBERSPACE*. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej, Częstochowa*, (44 (1), P.71-84. ISSN 1895-9911 Print ISSN 2543-8204 Online. DOI: <https://doi.org/10.23856/4408>

**Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань
України з присвоєнням категорії “Б”**

2. Копитіна, А.С. (2020). *Семантичні інновації англomовного та українomовного електронного дискурсів*. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації, 31 (2 (3)). С. 26-33. ISSN 2663-6069; 2663-6077, DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-3/05>

3. Копитіна А. (2019). *Cognition, language and society in the conceptual field "space"*. Науковий вісник Херсонського державного університету Серія «Лінгвістика». 1(35). С. 46-50. ISSN 2663-2748

4. Копитіна, А.С. (2018). *Актуалізація лексико-семантичного поля "простір" в інтернет-дискурсі* Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Серія "Філологічні науки" Мовознавство, 1 (8). С. 105-109. ISSN 2312-6353

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження

5. Копитіна, А.С. (2018). *Електронний простір у системі концептуального поля «Простір»*. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (19). С. 95-100. ISSN 2308-4855, DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/19.167599>

6. Махачашвілі, Р.К., Копитіна, А.С. (2021). *Семантичні інновації у концептуальному полі «Espace»* ΛΟΓΟΣ: collection de papiers scientifiques (4). С. 61-65. ISSN 978-617-7991-08-2, DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v4.15>

7. Копитіна, А. (2020) *Socio-cultural factors of conceptual field changes (on the example of the conceptual field space)* Розвиток філології та лінгвістики на сучасному історичному етапі. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Одеса, 11-12 грудня 2020 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений». С.48-51. ISBN 978-966-992-322-6

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць та результатів автоматизованої перевірки на відсутність плагіату встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення роботи оприлюднено в доповідях на 10 наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «DÉBATS SCIENTIFIQUES ET ORIENTATIONS PROSPECTIVES DU DÉVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE» (м. Париж, 5 лютого 2021р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток

філології та лінгвістики на сучасному історичному етапі» (м. Одеса, 11-12 грудня 2020 р.), V Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених «Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства» (м. Київ, 4 листопада 2020 р.), Науковому круглому столі «Features of Higher Education Systems in Italy and Ukraine» (м. Фоджа, 29 січня 2020 р.), III Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, магістрантів, аспірантів і молодих учених «Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства» (м. Київ, 13 грудня 2018 р.), Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Перший крок у науці» (м. Київ, 19 жовтня 2018 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific and practical priorities - 2018: theoretical and practical value» (м.Нови Сонч, 26–29 червня 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Contemporary issues in philological sciences experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine» (м. Люблін, 28-29 квітня 2017 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми літературознавства і мовознавства» (м. Київ, 12 грудня 2017 р.), Науковому круглому столі магістрантів,аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства» (м. Київ, 8 грудня 2016 р.).

Оцінка мови та стилю дисертації. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Робота написана науковим стилем мовлення, її структура відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам п. 10, 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Ознайомившись із дисертацією А.С. Копитіної «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати

дослідження, а також, взявши до уваги результати фахового семінару, вважаємо, що: дисертація, виконана Копитіною Анастасією Сергіївною на тему дисертації «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)», є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до теоретичних та практичних завдань, пов'язаних із вербалізацією просторового досвіду та змінами такої в ході інформаційного розвитку.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати. Її зміст відповідає визначеній меті, поставлені наукові завдання вирішено повністю, мети дослідження досягнуто. Основні положення дисертації містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення повністю обґрунтовані та отримали необхідну апробацію на наукових конференціях. У публікаціях здобувача відображені всі положення дисертації.

Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань та спеціальності, з якої вона подається до захисту. За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертація А.С. Копитіної відповідає спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки. Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складову підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти й накопичено теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, достатні для розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, опановано методологією наукової та педагогічної діяльності.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота «Лінгвокогнітивні та соціолінгвальні параметри лексико-семантичного поля «простір» (на матеріалі англійської, російської, української та французької мов)» є завершеною науковою працею, у якій її авторкою, А.С. Копитіною, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове

завдання, яке має значення для розвитку вітчизняної мовознавчої науки. Дисертаційна робота А.С. Копитіної відповідає вимогам п. 10, 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

професор кафедри української мови
Інституту філології
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
доктор філологічних наук, професор

М.О. Вінтонів

Рецензент:

завідувач кафедри східних мов та
перекладу Інституту філології
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат історичних наук

І.В. Семеніст

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС

М.О. Вінтонів
І.В. Семеніст
проб. грах. в.ч. *Київ*
20.09.2024